

BARBARA VINE
pseudònim de
RUTH RENDELL

UNS ULLS
ACOSTUMATS
A LA FOSCOR

TRADUCCIÓ
D'ALBA DEDEU

UNS ULLS ACOSTUMATS A LA FOSCOR

Primera edició: març del 2019

© Barbara Vine, dels textos

Copyright © 1986 by Kingsmarkham Enterprises Ltd

© Alba Dedeu Surribas, de la traducció al català

Títol original: *A Dark-Adapted Eye*

© Sagar Fornies, de la il·lustració de la coberta

© Editorial Efadós, d'aquesta edició

Carrer d'Edison, 3 · Nau A

Polígon industrial les Torrenteres

08754 El Papiol (Baix Llobregat)

Telèfon 93 673 12 12

efados@efados.cat

www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció

Biblioteca Andreu Martín

Direcció de la col·lecció:

Andreu Martín Farrero

Coordinació de la col·lecció:

Judit Terradellas Saurí

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Amb el suport

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

ISBN 978-84-17432-16-4

DL B 2067-2019

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Adaptació a la fosca: una condició de la visió que té lloc progressivament quan es resta en una foscor completa durant un període de temps considerable, i que es caracteritza per un increment gradual de la sensibilitat de la retina. Uns ulls acostumats a la foscor són uns ulls en els quals ha tingut lloc aquesta adaptació a la fosca.

James Drever, *Diccionari de psicologia*

El matí que va morir la Vera em vaig llevar molt d'hora. Els ocells havien començat a cantar, i n'hi havia més i cantaven més fort en el nostre barri residencial ple d'arbres que al camp. Mai no havien cantat així, davant les finestres de la Vera a la Vall de Dedham. Jo jeia escoltant uns sons que es repetien monòtonament. Devia ser un tord, fent el que el poeta Browning deia que feia, cantant cada melodia dues vegades. Va ser un dijous d'agost, fa cent anys. No ha passat gaire més d'un terç d'això, és clar. Però realment sembla que hagi passat un temps llarguíssim.

És tan sols en aquestes circumstàncies que se sap que algú ha de morir. Totes les altres morts es poden predir, conjecturar, i fins i tot anticipar amb més o menys certesa, però no fins a l'hora i el minut exactes, sense cap esperança possible. La Vera havia de morir a les vuit en punt, no hi havia res a fer. Em vaig començar a marejar. Jeia absolutament quieta, escoltant un soroll que venia de l'habitació del costat. Si jo estava desperta, el meu pare ho havia d'estar. Respecte a la meva mare n'estava menys segura. Mai no havia dissimulat l'antipatia que sentia per les dues germanes d'ell. Aquella era una de les coses que els havia fet distanciar-se, tot i que encara dormien plegats a l'habitació del costat, al mateix llit. En aquella època, la gent no trencava els matrimonis ni se separava amb tanta facilitat.

Vaig pensar de llevar-me, però primer volia assegurar-me d'on era el pare. Hi havia alguna cosa terrible en la idea de trobar-me'l al passadís, tant ell com jo en batí, amb els ulls feixucs de son, tots dos en direcció al lavabo i cedint-nos educadament el pas. Abans de veure'l m'hauria d'haver rentat la cara, pentinat i vestit;

m'hauria d'haver asserenat. No podia sentir altra cosa que aquell tord que cantava la seva melodia idiota no pas dues, sinó cinc o sis vegades seguides.

A la feina, ell hi aniria com cada dia, d'això n'estava segura. I el nom de la Vera no s'esmentaria. A casa no s'havia dit ni una paraula de tot l'afer des de l'últim cop que el meu pare havia anat a veure la Vera. Això li procurava un xic de consol, a ell. No ho sabia ningú. Un home pot estar molt unit a la seva germana bessona sense que ningú sàpiga res d'aquell lligam; cap dels nostres veïns no sabia que era el germà de la Vera Hillyard. Cap dels clients del banc no ho sabia. Si avui, el cap dels caixers parlava de la mort de la Vera, com era molt probable, com era d'esperar que fes la gent pel fet, entre altres coses, que es tractava d'una dona, jo sabia que el pare se'l miraria amb una cara inexpressiva i de poc interès, i deixaria anar algun clixé adequat. Al capdavant, havia de sobreviure.

Un tauló va cruixir al passadís. Vaig sentir que la porta del dormitori es tancava, i llavors la porta del lavabo, o sigui que em vaig llevar i vaig mirar per la finestra. Era un matí net, blanc i quiet, sense sol i sense blau al cel, un matí que em va semblar a l'espera, perquè jo esperava. Dos quarts de set. Si t'estaves en un angle determinat, podies mirar per aquella finestra sense veure ni una sola casa, de tants arbres i arbustos que hi havia, de tan denses que tenien les capçades. Era com mirar una clariana enmig d'un bosc força intricat. La Vera solia parlar amb desdeny del lloc on vivien els meus pares, dient que no era ni la ciutat ni el camp.

Ara la mare s'havia llevat. Ens havíem llevat tots estúpidament d'hora, com si marxéssim de vacances. Quan me n'anava a Sindon, de vegades em llevava a aquesta hora, engrescada i amb ganes de marxar. Com és possible que tingués ganes de passar temps amb la Vera, que, quan estava a soles amb mi, era una rondinaire empedreïda i que, quan hi havia l'Eden, tancava files amb ella per excloure qualsevol persona que intentés penetrar en la seva aliança? Suposo que tenia esperances. Cada vegada que hi anava era més gran, jo, i això podia fer que ella canviés. No va canviar; no ho va fer fins gairebé al final. I llavors estava massa desesperada per trobar un aliat per ser primmirada.

Vaig anar al lavabo. Sempre sabies si el pare ja hi havia fet el que hi havia de fer. Utilitzava una navalla d'afaitar antiquada i llarga, i després de cada passada n'eixugava la fulla amb un petit quadrat de paper de diari. El diari i la gerra d'aigua calenta se'ls anava a buscar ell, però sempre ho deixava tot allà perquè ho endrecés la mare: el quadrat de paper carregat de crema d'afaitar amb pèls curts de barba i la gerra buida. Jo em vaig rentar amb aigua freda. A l'estiu només enceníem l'escalfador un cop a la setmana, per banyar-nos. La Vera i l'Eden es banyaven cada dia, i aquella era una de les coses que realment m'agradaven de Sindon, el meu bany diari, tot i que la Vera sempre es comportava com si jo me n'hagués volgut escapar, d'haver pogut.

Havia arribat el diari. Seria l'endemà que hi hauria la notícia, és clar; unes quantes línies concises. Avui no hi havia res sobre la Vera. Havia quedat passada de moda i oblidada; fins aquell matí, durant el qual tot el país parlaria d'ella en un esclat breu, tant els qui es dolien de la seva fi com els qui deien que ja li estava bé. El pare seia a la taula del menjador, llegint el diari. Era el *Daily Telegraph*: a casa nostra mai no se n'ha llegit cap altre. Els mots encreuats se'ls reservaria per al vespre, com havia fet la Vera, que en tots aquells anys havia trucat al pare una sola vegada per demanar-li que l'ajudés a resoldre una paraula que l'estava tornant boja. Quan l'Eden va tenir casa pròpia i era rica, solia trucar-li perquè li acabés els mots encreuats per telèfon. Ella mai no hi havia tingut tanta destresa com ells.

El pare va aixecar el cap i va assentir, mirant-me. No va somriure. La taula tenia posades les estovalles d'ahir, de quadres grocs perquè no s'hi veiessin les taques d'ou. El menjar encara estava racionat, la carn era molt escassa i sempre menjàvem ous, els ous que ponien les gallines de la mare. És per això que als jardins del nostre barri se sentien els cants de galls joves i l'aviram corria amunt i avall, ocult rere les tanques de lligabosc i llorer. No obstant això, aquell matí no teníem ous. Ni tampoc flocs de blat de moro. La mare hauria considerat una frivolitat menjar aquells flocs de blat de moro envasats en la capsa blanca i taronja. La Vera li resultava antipàtica, i l'intens amor de germà del pare li feia

perdre la paciència, però sentia molt de respecte per les ocasions especials i per les coses fetes tal com s'havien de fer. Sense dir una paraula, ens va portar unes torrades que havia untat amb una fina capa de margarina mentre eren calentes, un pot de melmelada de carbassó i gingebre i una tetera amb te.

Jo sabia que no seria capaç de menjar. Ell va menjar. Per a ell tot havia de ser com sempre. Jo n'era conscient. L'afer havia quedat enre-re, havia estat esborrat després de fer un esforç monstruós, si no per oblidar, almenys per fer veure que s'havia oblidat. El silenci va quedar trencat per la seva veu, aspra i teatral, en llegir en veu alta. Era un article sobre la guerra de Corea. Va llegir molta estona, columnes senceres, fins que va començar a fer vergonya escoltar-lo, perquè ningú no es posa a llegir així, sense unes paraules de preàmbul, explicació o excusa. Devia llegir durant deu minuts. Va llegir fins al final de la pàgina, on suposo que es deia que la notícia continuava a dins. No va passar a la pàgina següent. Va deixar de llegir a mitja frase. «Al Llunyà...», va fer, i no va arribar a dir «Orient»: va deixar el diari sobre la taula, en va alinear tots els fulls i el va plegar una primera, una segona i una tercera vegada, fins que va tenir la forma que havia tingut quan el repartidor l'havia empès dins de la bústia.

«Al Llunyà...» surava en l'aire, adquirint un significat curiós i ben diferent del que l'autor li havia volgut donar. El pare va agafar una altra torrada, però no va fer el gest de portar-se-la a la boca. La mare l'observava. Em sembla que en altre temps havia sentit tendresa per ell, però ell no havia tingut ni temps ni espai per a aquella tendresa, que s'havia marcit per falta d'encoratjament. Jo no esperava que la mare anés cap a ell i li agafés la mà o l'abracés. Ho hauria fet jo mateixa, si ella no hagués estat allà? Potser sí. A la família del pare, l'afecte mutu no se solia expressar d'una manera oberta. En altres paraules, no s'abraçaven l'un a l'altre. Els bessons, per exemple, no es feien petons, tot i que les dones es deixaven anar un petonet en l'aire a prop de la cara.

Ara eren tres quarts de vuit. Jo em repetia una vegada i una altra (com el tord, que ara callava): «Al Llunyà, al Llunyà». Quan va passar, quan li ho van explicar, el pare es va deixar endur per paroxismes de ràbia, d'incredulitat i de queixes impotents.

«Assassinada, assassinada!», cridava sense parar, com el personatge d'una tragèdia isabelina, com algú que entra d'una revolada al vestíbul d'un castell amb una notícia espantosa. I llavors: «La meva germana!», «La meva pobra germana!» i «La meva germaneta!»

Però el silenci i el secretisme van caure com un teló. Aquest teló es va obrir breument un dia, després de la mort de la Vera, que ell i jo sèiem com conspiradors en una habitació tancada després que es fes fosc, mentre la Josie ens explicava el que havia passat aquell dia d'abril. El pare no en va tornar a parlar més. Es va esborrar la germana bessona de la ment i, cosa que era increïble, fins i tot es va reconvertir a si mateix en fill únic. Una vegada vaig sentir que deia a algú que mai no li havia sabut greu no tenir germans.

No va ser fins que no es va posar malalt i es va trobar ell mateix a prop de la mort que va tornar a evocar records de les seves germanes. I l'apoplexia que havia tingut, com si li hagués llevat capes de reserva i d'inhibició per mitjà d'algun mecanisme fisiològic, fent-lo riure i plorar a parts iguals, va donar pas a un balbuceig desenfrenat sobre com s'havia sentit aquell estiu. Els anys de repressió havien convertit el seu antic afecte per la Vera en repulsió i por, i l'enfrontament entre elles i la immoralitat de l'Eden —és la paraula que va fer servir ell, no pas jo— havien estat tan importants en la desfeta de les seves il·lusions com l'assassinat mateix. La mare hauria pogut dir, tot i que no ho va fer, que al final veia les seves germanes tal com eren realment.

Es va aixecar de taula, sense acabar-se el te i deixant la segona torrada al bell mig del plat, el *Telegraph* amb les vores obsessivament alineades amb la cantonada de la taula. A la mare i a mi no ens va dir ni una paraula. Se'n va anar a dalt, va tornar a baixar i la porta del carrer es va tancar rere seu. Vaig pensar que caminaria pels carrers plens de verd fent marrada, fins que la milla entre casa i l'estació fossin dues milles, passant per llocs on no hi havia rellotges per no veure l'hora que era. Va ser llavors que vaig veure que havia deixat el rellotge a la taula. Vaig agafar el diari, i allà, a sota, hi havia el rellotge.

—Ens n'hauríem d'haver anat a algun lloc —vaig dir.

La mare va contestar amb ferotgia:

—Per què? Gairebé no venia mai, ella. Per què hauríem de permetre que ens fes marxar d'aquí?

—Bé, no ho hem fet —vaig dir.

Em vaig preguntar quin anava a l'hora, si el rellotge de paret, que deia que faltaven cinc minuts per a les vuit, o el del pare, que deia que eren tres. El meu era a dalt. En situacions així, el temps passa amb una lentitud extrema. Encara semblava que calgués esperar segles. La mare va carregar la safata i se la va endur a la cuina amb estrèpit, donant cops a les tasses: allò era una manera de dir que no era culpa seva. Ella mateixa era innocent, s'havia ficat en aquella família mitjançant el matrimoni, sense saber res de res. Per a mi, que tenia la mateixa sang que ells, ja era una altra cosa.

Vaig anar al pis de dalt. El meu rellotge era a la tauleta de nit. Era nou, un regal que m'havien donat els pares per la meva graduació. Ningú no havia parlat del fet que, arran del que havia passat, m'havia llicenciat amb més mala nota del que era d'esperar. L'esfera del rellotge era petita, no gaire més grossa que el cúmul de petits diamants del meu anell de prometatge, que era allà al costat, i te l'havies d'acostar per llegir l'hora que marcaven les busques. Vaig pensar: d'aquí a un moment el cel s'esfondrarà, hi haurà un gran esclat de trons; la natura no pot simplement ignorar-ho. No va passar res. Però els ocells havien callat, cosa que igualment haurien fet a aquella hora, ara que ja havien proclamat quin era el seu territori, s'havien instal·lat als arbres corresponents i havien començat les tasques de la seva jornada. De quins afers m'ocuparia, jo, aquell dia? Vaig pensar en una cosa que faria segur. Trucaria a la Helen, parlaria amb la Helen. Allò era una cosa simbòlica de la meva actitud envers el meu prometatge i el meu futur matrimoni: que fos amb la Helen amb qui tingués la intenció de córrer a consolar-me, no pas amb l'home que m'havia regalat un anell amb un cúmul de diamants tan gros com l'esfera d'un rellotge.

Vaig anar fins a la tauleta de nit, amb un pas teatral i conscient dels meus gestos, com una mala actriu en una producció amateur. El director m'hauria fet parar i m'hauria dit que hi tornés, que sortís i hi tornés. Vaig estar realment a punt de sortir per no veure

l'hora, però vaig agafar el rellotge, me'l vaig mirar i vaig experimentar una sensació de pesantor per tot el cos, com si caigués rodolant, en veure que m'havia perdut el moment. Ara ja s'havia acabat tot, i ella era morta. Les busques del rellotge marcaven les vuit i cinc.

L'única mena de mort que es pot predir amb una precisió de minuts s'havia esdevingut; la mort que s'endú la seva víctima amb «els peus caient aplomats en el buit».¹

---

¹ Oscar Wilde, *La balada de la presó de Reading*. Traducció de Josep Janés (Barcelona, Grijalbo, 1986). (N. de la T. Totes les notes són de la traductora.)

Durant els trenta-cinc anys anteriors, havia vist el seu nom en lletra impresa tres vegades. Una vegada va ser en un titular de diari, encapçalant una de les parts d'una sèrie que parlava de dones que havien mort a la força a Anglaterra en el segle actual. Estava asseguda en un vagó de metro i vaig mirar de reüll el diari sensacionalista que llegia l'home del meu costat. Les lletres del seu nom em van acaparar l'atenció, gruixudes, negres i dretes, i em van fer saltar. Vaig baixar a la parada següent. D'una banda tenia ganes de veure aquell diari de la tarda, que aleshores es deia *Star*, però d'altra banda em provocava terror fer-ho, i el terror va ser més fort. Abans d'això havia sortit al *Times*, quan l'abolició de la pena capital era el gran tema del dia. Un diputat la va esmentar en un debat, i la menció va sortir a l'article sobre actualitat parlamentària. Però primer havia vist el seu nom en un llibre de la biblioteca.

Al lloc del llibre hi havia escrit «Vera Hillyard» juntament amb els noms Ruth Ellis, Edith Thompson i dos o tres més. El vaig agafar amb cautela del prestatge, mirant al meu voltant per assegurar-me que no em veia ningú. El vaig sostenir a les mans, sospesant-ne el pes i la forma, però pel que feia a treure'l de la biblioteca, obrir-lo i llegir-lo... allò semblava un pas massa gran. M'esperaria, em prepararia, adoptaria un estat mental relaxat i objectiu. Dos dies més tard hi vaig tornar, i algú altre havia agafat el llibre. Quan finalment el vaig treure jo, havia aconseguit apartar les pors i les prohibicions, i engrescar-me a llegir-lo. Llavors ja tenia ganes de saber què tenia a dir un observador extern sobre la meua tia.

Vaig tenir una decepció; va ser pitjor que això. L'autor s'havia fet una idea del tot equivocada. Havia distorsionat l'atmosfera, no havia reproduït en absolut l'*ambient* de la nostra família, i, sobretot, no havia entès res. Indignada i molesta, estava decidida a escriure-li; durant tot un dia vaig pensar que no podia deixar d'escriure-li per dir-li que ni la Vera era una harpia engelosida, ni l'Eden, una innocent intimidada. Però no li vaig escriure, i tampoc no vaig acabar el llibre, perquè em vaig adonar que aquells capítols m'havien servit d'alguna cosa. Havia tingut lloc una mena de catarsi, un exorcisme que m'havia fet mirar les coses cara a cara i dir-me a mi mateixa: «Només era la teva tia, només et concerneix de lluny, hi pots pensar sense patir de debò». I vaig veure que era així. Jo no hi estava implicada fins al moll de l'os, en l'amor i en l'odi, com els qui havien estat molt més units a ella. Fins i tot vaig pensar d'escriure alguna cosa jo mateixa, un relat sobre la Vera fet per una persona que l'havia coneguda i sobre el que ho va desencadenar tot.

Però calia pensar en en Jamie. Això va ser abans que el conegués i parlés amb ell vora la tomba del poeta Landor. L'autor del llibre que havia llegit el presentava com un peó incapaç de sentir ni amor ni dolor, que s'assemblava més a una figureta de fusta que a una criatura, un titella que no tenia gens d'importància, perquè en realitat no havia vist l'assassinat: l'havien agafat en el moment just i se l'havien endut de l'habitació. Durant els anys en què ell es devia estar fent gran, jo amb prou feines vaig pensar en ell; sembla increïble que en un altre temps hagués tingut la capritxosa esperança que em demanessin de ser la seva padrina. Però després de llegir aquell text en el llibre de la biblioteca, aquell text que era tan imprecís i tan fals que l'autor hauria pogut estar descrivint una altra família, després d'allò vaig començar a pensar en ell. Vaig veure que per a alguns membres de la família s'havia convertit en un personatge incòmode. Ell havia estat el catalitzador que havia fet que passés tot. A ells els devia semblar que hauria estat millor que no hagués nascut; que hauria estat millor també per a ell, i això és un pensament horrible. El millor que es podia fer, des del punt de vista d'ell i d'algunes

altres persones, era amagar-lo. Llavors em vaig dir vagament, sense claredat, que quan anés a Itàlia un dia procuraria veure'l.

Va ser en part per ell, per la seva existència, pel fet que havia nascut i que ara era un home capaç de sentir un patiment durador, que vaig renunciar a escriure res jo mateixa. A més a més, dubtava de la meua capacitat de reconstruir la vida de la Vera. De records en tenia, i molts, però, i les grans llacunes, els forats en el passat? Hi havia els anys que amb prou feines havia anat a Sindon, uns intervals que havien estat crucials en la fatal convergència dels esdeveniments; l'hivern, per exemple, que la Vera va estar malalta, i l'any següent, quan ella i en Jamie s'havien escapat, fugint com refugiats de les urpes d'un opressor.

En Chad ho hauria pogut fer. Ell era periodista i sabia com calia fer-ho, i Déu sap que coneixia tan bé com jo el desplegament i la consumació d'aquells destins. Els coneixia més bé que jo, perquè ell era sempre a Laurel Cottage; no se'n podia mantenir apartat, tenia una fixació amb aquell lloc, aquella casa, com els passa als amants per als quals els maons i el ciment han absorbit l'essència de la persona estimada, de la mateixa manera que aquell terra de l'habitació dels nens va absorbir la sang.

Però, al capdavant, ho volia realment, que s'escrigués un llibre sobre la Vera? Me n'havia sortit prou bé oblidant-la. Els meus fills eren gairebé adults quan es van assabentar que la Vera Hillyard era la seva bestia; no, deixeu-me dir-ho d'una altra manera: quan es van assabentar que a una dona que era tia de la seva mare l'havien penjada per haver comès un assassinat. Mai no havien sentit el nom de la Vera Hillyard. I el descobriment no els va colpir, per descomptat que no, només van sentir curiositat i força interès. El meu marit i jo no en parlàvem mai. Jo no crec haver sentit mai que la meua mare l'esmentés durant la resta de la seva vida. Tot aquell temps, la Vera només se'm va presentar en somnis ocasionals, en els quals jo tornava a ser una nena i, en tornar de casa de l'Anne a Laurel Cottage un vespre d'estiu, la Vera em renyava per arribar tard o em preguntava, amb aquell to seu peculiar, abrupte i queixós, si realment creia que estaria en condicions de fer els deures de l'escola l'endemà al matí. O bé obro una porta de somni,

entro en una habitació de somni i m'hi trobo la Vera asseguda, com una verge, tranquil·la i esplèndida, amb els pits nus i el Jamie lactant als braços. El nadó no em mira mai, es tomba cap a una altra banda o es tapa la cara amb el braç. Però és en Jamie, i tots els camins em tornen a portar sempre cap a ell.

Ens allotjàvem en un hotel de Via Cavour. Més tard, en Jamie em va dir que era l'hotel en què s'havia allotjat en Francis quan s'havien vist per primera vegada després d'una separació de vint anys. A l'habitació d'en Francis hi havia dos quadres, un parell de lletges pintures abstractes de colors cridaners i, a més, pretensioses. Ell havia agafat dues tires de paper blanc adhesiu i en una havia escrit, en italià, «Secció transversal d'un barb», i, en l'altra, «Contingut d'una claveguera de Borgo Pinti», i les havia enganxades amb cura una en cada quadre. En Jamie em va dir que intentés entrar a l'habitació 36 i hi donés un cop d'ull, si podia. Ho vaig fer, i els adhesius encara hi eren: el que deia «*Contenuto d'un Canale dal Borgo Pinti*» i l'altre, del qual no recordo les paraules en italià. Cap de les cambres ni dels grups no s'hi havia fixat, i si els hostes ho havien vist i n'havien quedat sorpresos, mai no havien parlat del seu descobriment amb el gerent. Era ben típic d'en Francis, allò! A en Jamie l'entusiasmava i el divertia aquell vessant d'en Francis, i només de pensar en les seves provocacions i les seves bromes ja reia d'aquella manera seva estrident i mig escanyada. Contra tot pronòstic, aquell parell s'havien fet més o menys amics.

Havien passat més de vint anys des de la darrera vegada que havia vist en Jamie, gairebé vint-i-cinc. Per descomptat que jo sabia que vivia a Itàlia, que sentia una afinitat especial amb Itàlia des que havia passat les vacances escolars amb la comtessa, la qual tenia una casa en algun lloc proper a Verona. En acabar l'escola es va estar una temporada a Londres, amb un altre membre de la família Pearmain, i després en Tony l'havia enviat a la Universitat de Bolonya. Ja veieu que se l'havia de mantenir sempre ocult, perquè els incomodava i els ho recordava tot. En tot aquell temps no crec que en Tony el veiés, però s'hi comunicava a través d'advocats, com els personatges de les novel·les victorianes, i l'havia

convertit en un d'aquells parents indesitjables a qui es mantenia en l'exili, tot i que ell no havia comès cap crim. Però potser no era així, o no era ben bé així, o els detalls eren diferents. La vida d'en Jamie ha estat i continua essent un misteri, la seva existència mateixa ho és.

Va ser la Patricia qui em va dir que era periodista, un corresponent de guerra que havia estat al Vietnam. La Helen creia que feia una altra cosa. Segons la seva versió, en Jamie treballava a la Biblioteca Nazionale i havia estat una de les persones que havien salvat uns llibres molt valuosos quan l'Arno s'havia desbordat i havia inundat la gran biblioteca el novembre de 1966. En Francis potser ens hauria dit la veritat, però ningú, ni tan sols la Helen d'una manera regular, no mantenia el contacte amb ell, exceptuant en Gerald, el seu pare. I en Gerald, deia la Helen, ja devia estar «perdent el senderi» aleshores, perquè afirmava que en Francis li havia dit que en Jamie era cuiner.

En totes aquelles conviccions hi havia una part de veritat, com sol passar. Vaig anar a Florència sense la intenció de buscar en Jamie, perquè era la tercera o la quarta vegada que hi anava, i l'únic que havia fet era dir-me que durant uns quants dies seríem a la mateixa ciutat, ell i jo. Però a Pisa, quan vam haver de matar el temps després de perdre el tren i vam comprar un diari, *La Nazionale*, vaig trobar, en una de les pàgines interiors, el nom d'en Jamie: James Ricardo. La seva firma (com en diuen els periodistes, tal com em va explicar en Chad Hamner que s'havia de dir fa tants i tants anys) apareixia sota un títol que, traduït, vol dir «una crosta deliciosa», i sobre un article que explicava com fer *pâté sablée*. En Jamie era periodista i també cuiner, doncs; i més endavant el vaig sentir dir en persona que era cert que havia ajudat a salvar aquells llibres.

Quan vam arribar a Florència el vaig buscar a la guia telefònica. Hi havia molts Ricardos, però només un que es digués James. La idea de trucar-li em posava nerviosa. La gent et pot penjar el telèfon, però amb una carta, l'únic que poden fer és no respondre-la. Li vaig escriure una nota. Això va ser abans que anés a viure als jardins dels Oricellari –el restaurant Otello és a la cantonada de dalt– i l'adreça

era un carrer que partia de Viale Gramsci, vora el lloc on hi havia hagut la Porta a Pinti. En Jamie em va escriure a correu seguit. Havia sentit parlar de mi, en Francis havia esmentat l'existència d'una cosina i havia dit que jo el coneixia de quan ell era petit, però en Jamie no se'n recordava, d'allò. Potser ens podíem veure. Voldria trobar-me amb ell al Cementiri dels Anglesos, quan obrissin l'endemà a les tres de la tarda?

—Per què no et pot demanar que vagis a casa seva o venir aquí, com una persona civilitzada? —va preguntar el meu marit.

Jo li vaig dir que, com que la seva vida i els seus orígens estaven tan envoltats de misteri, potser li venia de gust mantenir aquell aire enigmàtic. Li devia agradar l'esoterisme.

—Jo no estic segur que m'agradi que la meua dona se citi en cementiris amb estranys columnistes gastronòmics —va fer ell—. En tot cas, val més que vigilis quan travessis la plaça, perquè els cotxes hi van molt de pressa.

Però no va voler venir amb mi, per por que en Jamie hagués sortit com en Francis. Se'n va anar a comprar-se un parell de sabates.

El Cimitero Protestante de Porta a Pinti, conegut com a «Cementiri dels Anglesos», tot i que també hi ha enterrats americans, polonesos i un bon grapat de suïssos, es dreça com una illa elevada i verda al centre de Piazza Donatello. I els cotxes, com havia dit el meu marit, la travessen i en surten com podria sortir d'una illa com aquesta el torrent d'aigua que fa girar un molí. Era un dia bonic, clar i assolellat, de cel blau, calorós per a nosaltres però no per als florentins, que, a finals de setembre, després de suportar mesos d'autèntica xafogor, ja duïen abrics d'hivern de pell i de llana. Les portes de ferro eren tancades, però el guardià, en veure'm, va sortir, les va obrir i em va guiar, passant per sota de l'arc de la seva caseta, fins al cementiri a l'altra banda.

A dins no hi havia silenci —com n'hi podia haver, amb aquell trànsit a menys de cent metres de distància?—, però hi havia un aire de silenci, un aire de fer un esforç perquè hi hagués silenci, que es devia a les fileres de lloses d'un gris pàl·lid i brillant i als xiprers prims. Al principi no vaig veure en Jamie. El cementiri sem-

blava buit. Vaig pujar lentament pel sender, cap a la columna de marbre de l'emperador Frederic Guillem, deixant enrere la tomba d'Elizabeth Barrett, mirant amb força cautela a banda i banda, sentint-me exposada, ara, observada. Però en Jamie no m'observava; ni tan sols em buscava. El vaig trobar quan feia el camí de tornada, assegut sobre la sepultura de Walter Savage Landor i llegint, cosa que potser no era gaire sorprenent, la celebrada obra de Brillat-Savarin sobre gastronomia *La Physiologie du Goût*.

Jo no sabia que Landor era allà. En Chad l'havia citat el dia del casament de l'Eden, dret vora el llac del jardí de Walbrooks: «No hi ha cap veu que no emmudeixi aviat, per melodiosa que sigui; no hi ha cap nom, per més apassionadament que es repeteixi, l'eco del qual no acabi debilitant-se». L'eco del nom de l'Eden ja s'havia debilitat, aleshores. Jo havia oblidat com sonava la veu d'en Chad, tot i que recordava la seva cara, i que tenia les orelles com l'emperador Adrià. En Jamie va alçar el cap, mirant-me, i tot seguit es va aixecar.

—Sí —va dir—, sembles una Longley. T'hauria reconegut com una Longley; gràcies a les fotos, és clar.

Vaig allargar-li la mà. Vam encaixar.

—Acostumo a venir aquí, a la tarda —va dir—. És tranquil sense ser silenciós; no sé si m'explico. No hi ve gaire gent. A la gent li fan por els cementiris —i vaig sentir per primera vegada aquella rialla seva que semblava un renill—. Potser hauries preferit que et convidés al meu apartament?

El mot americà va sonar estrany en la veu d'en Jamie, que era la típica veu de col·legi privat anglès amb un deix italià, sobretot quan deia les erres. Les seves erres són un xic massa líquides, les pronuncia en una part massa alta de la boca. Li vaig dir que no em feia res, que era agradable poder seure a fora. A Anglaterra no ho podíem fer gaire sovint.

—Fa catorze anys que no hi torno —va dir—. No crec que hi vagi mai, ara. Pensar en Anglaterra m'horroritza.

És desconcertant la manera com riu després de dir una cosa que no fa riure en absolut; després d'expressar gaudi o diversió riu de la mateixa manera. Llavors va deixar de riure i se'm va quedar mirant de fit a fit. Tot d'una va fer un moviment amb la mà dreta